



הכנסת  
מרכז המחקר והמידע

כ"ו באייר תשע"ז  
22 במאי 2017

לכבוד

חבר הכנסת אלעזר שטרן,

כאן

שלום רב,

**הנדון: נתוני גיוס דתיות לצה"ל**

לבקשתך, להלן מסמך נתונים קצר אודות גיוס חיילות דתיות. בהתאם לבקשתך המסמך מתמקד בהצגת נתונים כמותיים בסוגיה, ואינו כולל סקירה של כלל ההיבטים הקשורים אליה. לאחר הצגת הנתונים שהועברו למרכז המחקר והמידע של הכנסת מצה"ל, נתייחס בקצרה לפער בין חלק מנתוני הגיוס שהוצגו בעבר על-ידי גורמים שונים.

**1. נתונים לגבי מתגייסות ומקבלות פטור דתיות<sup>1</sup>**

להלן יוצגו נתונים שהועברו מאגף כוח אדם בצה"ל (אכ"א), לגבי מתגייסות דתיות בשנתוני הגיוס 2012–2015, ולגבי בוגרות החינוך הממלכתי-דתי (ממ"ד) והחרדי ילידות השנים 1993–1996, ושיעורן של אלו מתוכן אשר קיבלו פטור מגיוס ואלו אשר שירותן נדחה.

**לפני הצגת הנתונים יש להבהיר כי מספר המתגייסות מוצג לפי שנתוני גיוס – שנתון גיוס נפתח ב-1 ביוני בכל שנה ומסתיים ב-31 במאי בשנה העוקבת, אך נתוני המועמדות לשירות (מלש"ביות) מוצגים לפי שנת לידה – נתונים אלו אינם חופפים במדויק ולכן לא ניתן לקשרם – למשל לצורך חישוב שיעור המתגייסות הדתיות מתוך כלל האוכלוסייה הפוטנציאלית.**

לפי אכ"א, הגדרת חיילת דתייה כיום היא חיילת בשירות חובה שעונה על אחד התנאים הבאים:

- למדה במוסד לימודים ממ"ד או חרדי (או במוסד אחר שהוכר לשם כך באופן חריג על-ידי ראש תחום בת חיל<sup>2</sup>), מכיתה יי לפחות ועד סיום לימודיה בכיתה י"ב;
- הוכרה כחיילת דתייה על-ידי יחידת מיטב<sup>3</sup> על סמך אישור מרב קהילה המצהיר שהחיילת מקיימת אורח חיים דתי. ההכרה כחיילת דתייה יכולה להתקבל גם במהלך השירות הצבאי.

<sup>1</sup> אלא אם צוין אחרת, המקור לנתונים בפרק זה: רס"ן רועי כהן, ראש לשכת ראש אכ"א, מענה על פניית מרכז המחקר והמידע של הכנסת, מכתב, 5 במרס 2017; השלמת פרטים, מכתב, 30 באפריל 2017.

<sup>2</sup> תחום בת חיל הוא הגוף ביחידת מיטב (היחידה האחראית על ביצוע הליכי המיון והשיבוץ של המיועדים לשירות ביטחון והחיילים בצה"ל) שאמון על הטיפול במועמדות דתיות לשירות משלב הצו הראשון ועד הגיוס, ובמהלך בשירות הצבאי עצמו.

<sup>3</sup> ראה הערה 2 לעיל.

חיילות העונות על תנאים אלו מסווגות כחיילות דתיות, ולסיווג זה ניתנת אינדיקציה במערכת הממוחשבת. הנתונים שיוצגו להלן מתבססים על קיומה של אינדיקציה כאמור.

### לוח 1: נתוני מתגייסות דתיות בשנתוני הגיוס 2012–2015

שנתון גיוס	מספר מתגייסות המוגדרות כדתיות	שיעור מקבלות הכרה מתוקף אישור רב קהילה (בסוגריים מספרים מוחלטים*)
2012	1,538	3% (46)
2013	1,736	4.6% (79)
2014	1,997	4.6% (91)
2015	2,260	7.4% (168)

\* חושב על-ידי מרכז המחקר והמידע של הכנסת.

מהנתונים עולה כי בארבע השנים לגביהן נמסרו נתונים חל גידול משמעותי במספר המתגייסות הדתיות בשיעור שנתי ממוצע של כ-14% (שינוי רב-שנתי כולל בשיעור של כ-47%). עוד עולה כי בשיעור המתגייסות שהוכרו כדתיות מתוקף אישור רב קהילה חל גידול של 4.4 נקודות האחוז.

כאמור, לא ניתן לקשר במדויק בין נתוני הגיוס, המובאים לפי שנתוני גיוס, ובין נתוני המלש"ביות, המובאים לפי שנות לידה. עם זאת, על מנת להציג סדר גודל של האוכלוסייה הפוטנציאלית לגיוס, להלן יוצגו נתונים לגבי בוגרות החינוך הדתי ושיעור אלו מתוכן שקיבלו פטור מגיוס ואלו שלא קיבלו פטור.

### לוח 2: בוגרות החינוך הממלכתי-דתי והחרדי ילידות השנים 1993–1996

שנת לידה	מספר בוגרות		שיעור מקבלות פטור מטעמי דת* (בסוגריים מספרים מוחלטים)**		שיעור בוגרות ללא פטור מגיוס (בסוגריים מספרים מוחלטים)**	
	ממ"ד	חרדי	ממ"ד	חרדי	ממ"ד	חרדי
1993	7,360	7,422	76% (5,623)	99% (7,326)	21% (1,560)	0.6% (45)
1994	7,369	7,656	76% (5,608)	98% (7,526)	22% (1,606)	0.6% (46)
1995	7,440	7,762	73% (5,439)	98% (7,638)	25% (1,853)	0.6% (47)
1996	7,693	8,277	72% (5,524)	98% (8,120)	26% (2,008)	0.9% (74)

\* נוסף על מקבלות הפטור מטעמי דת, כ-2% מבוגרות החינוך הממ"ד וכ-1% מבוגרות החינוך החרדי קיבלו פטור מטעמים רפואיים או אחרים בכל שנה.  
\*\* חושב על-ידי מרכז המחקר והמידע של הכנסת.

נוסף על המוצג בטבלה בכל שנה שירותן של 115–143 בוגרות החינוך הממ"ד (1.4%–1.9% מהבוגרות) נדחה לשם סיום לימודים לתואר, לימודי עתודה, מסלולי הסדר ומסלולי שירות הדורשים הכשרה קדם-צבאית.

<sup>4</sup> כאמור, נתונים אלו מקורם במשרד הביטחון. יצוין שנתוני משרד החינוך לגבי תלמידות כיתה י"ב בחינוך הממ"ד והחרדי בשנים 2011–2014, מעט שונים, אך יודגש כי אין חפיפה מלאה בין ילידות שנה נתונה, לתלמידות בשנה נתונה. ד"ר חיים גת, מנהל מערכות מידע – אחראי בנושא סטטיסטיקה ומחקר, מינהל תקשוב וטכנולוגיה ומערכות מידע, משרד החינוך, מענה על פניית מרכז המחקר והמידע של הכנסת, דוא"ל 16 בפברואר 2017.



מהנתונים עולה כי חל גידול במספר בוגרות החינוך הממ"ד בשיעור שנתי ממוצע של 1.5% (שינוי רב- שנתי כולל בשיעור של 4.5%), ובמספר בוגרות החינוך החרדי בשיעור שנתי ממוצע של כ-3.7% (שינוי רב- שנתי כולל בשיעור של 11.5%. עיקר השינוי בין השנים 1995 ל-1996).

עוד עולה מהנתונים כי בעוד ששיעור מקבלות הפטור מטעמי דת בוגרות החינוך החרדי נותר יחסית קבוע, שיעורן בקרב בוגרות החינוך הממ"ד קטן ב-4.6 נקודות האחוז. בהתאם לכך בשיעור הבוגרות שלא קיבלו פטור מגיוס מכל סיבה חל גידול של 4.9 נקודת האחוז.

נוסף על נתונים אלו, צה"ל העביר לידינו גם נתונים המעידים על אופי השירות של המתגייסות הדתיות ושל כלל המתגייסות. לפי נתונים אלו שיעור המתגייסות הדתיות בשנת 2014 שהתגייסו למערך הלוחם דומה אך גדול במעט משיעור כלל הנשים שהתגייסו למערך זה (9% לעומת 7%); שיעורן במערך הקורסים נמוך משיעור כלל הנשים (67% לעומת 73%); שיעורן במערך הטכני ובמערך הנהיגה דומה לשיעור כלל הנשים (7% לעומת 8%).

שיעור החיילות הדתיות שהשתחררו בשנת 2014, אשר סיימו קורס פיקוד במקצועות הלחימה דומה לשיעורן של כלל המשתחררות בשנה זו (כ-1%); שיעור החיילות הדתיות שהשתחררו בשנת 2014, אשר סיימו קורס קצינים גבוה משיעור כלל הנשים (12% לעומת 8%).

נוסף על הנתונים הכלליים מרכז המחקר והמידע התבקש להציג גם את נתוני הגיוס לפי ישוב. ממשד החינוך (שמפרסם נתונים על שיעורי גיוס ביישובים השונים במסגרת [התמונה החינוכית היישובית](#)) העבירו לידינו את נתוני תלמידות כתי"ב במגזר היהודי בשנים האחרונות בחלוקה לפי יישוב ולפי פיקוח (ממלגתי, ממ"ד וחרדי), אך לגבי נתוני הגיוס נמסר כי אין הם נוהגים להעביר נתונים שהועברו אליהם מגורם שלישי – צה"ל.<sup>5</sup> מלשכת ראש אכ"א הועברו לידינו נתונים המציגים את שיעור המתגייסות הדתיות בכל יישוב מתוך כלל המתגייסות הדתיות בשנתון גיוס 2015. היות שבנתונים שהועברו לא נכללת התייחסות למספר בוגרות החינוך הממ"ד בכל יישוב בשנתון הגיוס המדובר – לא ניתן לערוך השוואה רלוונטית בין היישובים. יחד עם זאת, מהנתונים שהועברו על-ידי שני המשרדים נראה כי בקווים כלליים, התפלגות המתגייסות הדתיות לפי יישוב נראית דומה להתפלגות בוגרות החינוך הממ"ד באותם יישובים, בטווח השנים הרלוונטיות.<sup>6</sup>

## 2. פער מול נתוני עבר

בשנת 2007 פרסם מרכז המחקר והמידע של הכנסת נתונים שהתקבלו מאגף כוח אדם בצה"ל על מספר בוגרות החינוך הממלכתי-דתי שהתגייסו לצה"ל בשנים 2000–2005. במהלך שש שנים אלו התגייסו בממוצע כ-1,600 בוגרות החינוך הממלכתי-דתי לצה"ל בכל שנה.<sup>7</sup> בשנת 2012 פורסמו נתונים במסגרת מסמך אודות החינוך הממלכתי-דתי שכתב אריאל פינקלשטיין עבור תנועת תורה ועבודה, שמקורם לפי הכתוב מאכ"א, לפיהם מאז שנת 2005 חלה ירידה במספר המתגייסות הדתיות (יתכן שעל רקע יישום

<sup>5</sup> ד"ר חיים גת, מנהל מערכות מידע – אחראי בנושא סטטיסטיקה ומחקר, מינהל תקשוב טכנולוגיה ומערכות מידע, משרד החינוך, מענה על פניית מרכז המחקר והמידע של הכנסת, דוא"ל 16 בפברואר 2017.

<sup>6</sup> כך למשל, מעשרת היישובים בהם למדו 35% מתלמידות כתי"ב בחינוך הממ"ד בשנת 2015, הגיעו 40% מהנערות הדתיות שהתגייסו בשנתון גיוס 2015. מ-20 היישובים בהם למדו 47% מתלמידות כתי"ב בחינוך הממ"ד בשנת 2015, הגיעו 51% מהנערות הדתיות שהתגייסו בשנתון גיוס 2015. שם; רס"ן רועי כהן, ראש לשכת ראש אכ"א, מענה על פניית מרכז המחקר והמידע של הכנסת, מכתב, 5 במרס 2017.

<sup>7</sup> אורלי לוטן ויובל וורגן, [שירות בנות דתיות בצה"ל: תמונת מצב ומדיניות מערכת החינוך](#), מרכז המחקר והמידע של הכנסת, 8 בפברואר 2007.



תוכנית ההתנתקות) עד שפל של כ-1,300 מתגייסות בשנת 2008, אך משנת 2008 החלה מגמת עלייה ובשנת 2010 עמד מספר המתגייסות הדתיות על כ-1,500.<sup>8</sup> לעומת זאת, לפי נתונים שהציגו נציגי יחידת מיטב של צה"ל (היחידה האחראית על ביצוע הליכי המיון והשיבוץ של המיועדים לשירות ביטחון והחיילים בצה"ל) בפני ועדת המשנה של ועדת החוץ והביטחון לענייני כוח-אדם בביקור בפברואר 2017, בשנת 2010 עמד מספר המתגייסות הדתיות על 935 בלבד ומאז חלה עליה עקבית במספר המתגייסות עד שיא של 2,159 מתגייסות דתיות בשנת 2015.<sup>9</sup>

בכדי להבין את הפער בין הנתונים שהציג פינקלשטיין (שנמצאים בהלימה עם הנתונים לגבי השנים 2000–2005 שהעביר בזמנו הצבא למרכז המחקר והמידע של הכנסת) ובין הנתונים שהציג הצבא בפני ועדת החוץ והביטחון, פנה מרכז המחקר והמידע של הכנסת לצה"ל בבקשה לקבל נתונים והבהרות לגבי אופן חישובם. הנתונים שהועברו למרכז המחקר והמידע והוצגו לעיל, דומים לנתונים שהציגו נציגי מיטב לפני ועדת החוץ והביטחון (אך לא זהים אליהם) – הנתונים שהועברו ישירות למרכז המחקר והמידע גדולים ב-2% (8%), אך הם אינם כוללים התייחסות לשנים 2010 ו-2011, בהן מספר המתגייסות לפני נתוני מיטב היה נמוך משמעותית ממספרן בשנים שלפניהן (כפי שפורסמו על-ידי מרכז המחקר והמידע של הכנסת וכן על-ידי פינקלשטיין) ובאלו שאחריהן.

מרכז המחקר והמידע של הכנסת פנה אל צה"ל בבקשה להסביר את הפער בין הנתונים, ומתשובת אכ"א עולה כי הפער קשור לאופן הפקת הנתונים: בעוד שנתוני העבר התבססו על הגדרה של חיילת דתייה על-פי מוסד הלימודים האחרון בו היא למדה, הנתונים העדכניים מבוססים על קיומה של אינדיקציה במערכת הממוחשבת על-פיה מדובר בחיילת דתייה (בהתאם להגדרה שהובאה לעיל – מי שלמדה את כל שנות התיכון במוסד חינוך דתי או מי שקיבלה אישור מרב הקהילה לגבי דתיותה). לדברי אכ"א בשנים 2010–2011 זוהי פער בין היקף המתגייסות שלמדו במוסדות חינוך דתיים, להיקף המתגייסות עם אינדיקציה, אך בתשובה לא צוין מהם נתוני הגיוס לשנים אלו, ולא הובהר אלו מבין הנתונים שהוצגו בעבר מדויקים יותר. עוד צוין בתשובה כי בעקבות גילוי פערים אלו נעשה תהליך של טיוב אינדיקציה אשר הביא לצמצום הפערים לאחר שנת הגיוס 2012, כך שכמעט ואין הבדל בין מספר בוגרות החינוך הממלכתי-דתי שמתגייסות ובין מספר בעלות האינדיקציה.<sup>10</sup>

## כתיבה : עדו אבגר

אישור : יובל וורגן, ראש צוות

גרסה לפני עריכה לשונית

<sup>8</sup> אריאל פינקלשטיין, [החינוך הממלכתי דתי: תמונת מצב, מגמות והישגים](#) – פרק חמישי: לאן ממשיכות בוגרות החמ"ד? – צבא ושירות לאומי, נאמני תורה ועבודה, ספטמבר 2012.

<sup>9</sup> יחידת מיטב, ביקור ועדת המשנה של ועדת החוץ והביטחון לענייני כוח-אדם ביחידת מיטב – מצגת, 5 בפברואר 2017.

<sup>10</sup> רס"ן רועי כהן, ראש לשכת ראש אכ"א, השלמת פרטים, מכתב, 30 באפריל 2017.

